

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.2.15

Руслан Хван

Інститут законодавства Верховної Ради України

ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОНТОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ

Ruslan Khvan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5053-6343>

Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

STATE LEGAL POLICY: METHODOLOGICAL AND ONTOLOGICAL APPROACHES TO UNDERSTANDING AND DEFINITION

The article explores methodological and ontological approaches to understanding and defining the legal policy of the state as a complex socio-legal and functional-activity phenomenon.

It is argued that the need for the emergence of legal policy, as a social and legal phenomenon, is primarily related to the objective need for continuous improvement of the law, legal regulation, with the need to purposefully change the legal system and determine the vector of legal development of society.

It is argued that the emergence and development of legal policy in general and the legal policy of the state in particular as a phenomenon is determined by the multifactorial and diversity of legal phenomena that are realized in a state-organized society and the objective necessity of their selection, actualization and implementation in the context of the realization of tasks and functions of state formation, – therefore, it can be argued that the phenomenology of legal policy is directly related to the legal life that can exist, function, realize to acquire its general and sectoral teleology only through developing and implementing legal policies.

It is proved that the legal policy reflects the strategic course of the state and other persons authorized for its development and realization of subjects, regarding the formation of planned, perspective, multifactorial and multilevel legal regulation regarding the tasks and functions of the state in different spheres of its social existence, which occurs in ordinary conditions of functioning democratic rule of law.

A factor that emphasizes the particularly important praxeological role of the state's legal policy is its specific, meaningful, target characteristics, which testifies not only to the diversity of characteristics but also to the difference of subject-parametric features of such specific activity, which implies not only the application and consolidation of greater specificity but also and the need to apply more features, principles, mechanisms of realization of the phenomenon under study.

Keywords: politics, law, legal policy, state legal policy, content of legal policy, specific characteristic of legal policy, phenomenology of legal policy.

Постановка проблеми. В умовах становлення, формування, розвитку і вдосконалення демократичної правової державності важливе епістемологічне, конституююче, інституційне, організаційне, нормативне, конотаційне, аксіологічне та праксеологічне значення відіграє розробка, визначення і реалізація задач і функцій держави. Така розробка наведених задач і функцій об'єктивно передують їх реалізації та повинна здійснюватись державою за допомогою відповідних інституцій громадянського суспільства шляхом визначення основних напрямів нормативного супроводження і забезпечення функціонування, розвитку і вдосконалення відповідних сфер державного і соціального життя через розробку відповідних заходів перспективної діяльності та планів таких заходів організаційного та нормативно-правового характеру.

Вочевидь, мова тут йде про формування відповідної правової політики держави, яка, на думку деяких представників юридичної доктрини, є не тільки важливою матеріальною категорією юридичної науки XXI століття, а й її проблематика займає одне з провідних місць серед наукових напрямків юридичної науки XXI століття, що є цілком обґрунтованими, бо за її допомогою вирішуються і багато інших як суто теоретичних, так і практичних проблем¹.

Є загальновідомим, що політика в найбільш важливих сферах життя суспільства повинна формуватися в рамках права, за допомогою права, відповідно до принципів правової держави. Така органічна та синергетична взаємодія права і політики, за словами М.І. Матузова, може бути цілком продуктивним: потрібно вміти щоразу знаходити оптимальний баланс між ними². Саме тому для позначення процесів формування політики шляхом використання системи правових засобів, а також її здійснення «в рамках права» в останні роки все частіше використовується категорія «правова політика».

На користь такого методологічного і термінологічного підходів треба зазначити, що держава здійснює свою основоположну управлінську функцію через феноменологію політики, яка здійснюється в різних сферах життєдіяльності держави і державно організованого суспільства, а звідси вона може мати різну природу, видову характеристику і телеологічну спрямованість. Отже, не є дивним, що політика держави, враховуючи на її телеологічні домінанти, буває соціальна, економічна, національна, муніципальна, військова, інформаційна тощо.

Разом з тим, у кожній з таких видів наведених політики, безсумнівно, є присутньою і своя правова складова, що детермінується, по-перше, тим, що держава виконує свої задачі і функції через відповідний нормативний вплив на відповідні сфери управління; по-друге, що дані види політики втілюються в життя через відповідні нормативні приписи – зокрема, через правові акти; по-третє, така правова складова набуває свого самостійного значення, завдяки тому, що ця діяльність протікає в сфері права, за допомогою права, на основі його надбань і приписів, за рахунок його засобів.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що саме правова політика по відношенню до наведених видів політики держави відіграє роль родового фактору, більш того, – вона має самостійне значення. Вважаємо, що тут цілком доречною є наступна аналогія: по-перше, якщо, наприклад, на економічний розвиток і економічну систему суспільства покликана впливати економічна політика, на соціальний розвиток і соціальну систему – соціальна політика, на правовий розвиток і правову систему суспільства – саме правова політика; по-друге, будь-яка з названих видів політики держави має свою нормативну основу, тобто здійснюється завдяки відповідному нормативному впливу та через відповідні нормативні приписи, – отже, в цьому випадку, правова політика виступає важливою, управлінсько-основоположною і невід’ємною частиною кожної з видів державної політики; по-третє, саме через правову політику всі наведені види політики є взаємопов’язаними, детермінованими і впливають одна на одну певним чином; по-четверте, у розумінні феноменології державного управління правова політика держави виступає найважливішим організуючим і формалізуючим фактором такого управління і тому може оцінюватись і розумітись як єдиний системний нормативний комплекс, що потенційно та на практиці регламентує, формалізує, організує, детермінує та реалізує таке управління в рамках всієї держави та державно організованого соціуму за рахунок права та його засобів.

Наведений підхід дає змогу будувати не тільки управлінські «мотрійки» та аналізувати процесуально-правові ланцюжки в сфері будь-якої з видів державної політики та їх співвідношенні зі своєю правовою складовою а й з загальною правовою політикою держави, – він несе в собі великий релятивістський потенціал, потенціал розвитку, особливо в сучасних умовах перманентних і турбулентних змін у реалізації будь-якої з видів державної політики. Такий потенціал скерований, насамперед, на телеологічну обґрунтованість діяльності, яка має за мету вдосконалення права (потенціал вдосконалення), як універсального соціального регулятора (потенціал управління), підвищення якості правового регулювання (потенціал зростання якості), вироблення стратегії і тактики правового розвитку суспільства (потенціал розвитку), тобто правової політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах становлення та розвитку України як самостійної держави виникає об’єктивна потреба дослідження проблематики правової політики держави та її складових елементів, що актуалізується відповідними кризовими явищами в процесах реновації держави і суспільства.

¹ Малько, А.В. (2012). *Теория правовой политики*: монографія. Москва: Юрлитинформ.

² Матузов, Н.И. (2001). *Право и политика: антиподы или союзники? Правовая политика и правовая жизнь. Академический и вузовский журнал*. Саратов-Москва, 1, 7.

Теоретичні засади правової політики закладено в працях російських правознавців XIX сторіччя С. А. Муромцева, Л. І. Петражицького, Г. Ф. Шершеневича та інших. Разом з тим, необхідно відмітити, що дослідження феноменології правової політики держави в її сучасному розумінні почались лише на пострадянському просторі. Спочатку правова політика держави, як існуюча реальність, вивчалася на галузевому рівні, потім виникла цілком очевидна потреба пізнання цього явища і на загальнотеоретичному рівні. Деякими фахівцями в галузі теорії держави і права були зроблені певні кроки в цьому напрямку, – так, в 1995 році С. С. Алексєєвим були опубліковані дві монографії з основ правової політики в Росії¹. Окремі питання обґрунтування та розвитку правової політики держави досліджувались в працях російських дослідників С.А. Комарова, А.П. Коробової, О.В. Малька, М.І. Матузова, А.С. Перової, І.М. Сенякіна, В.М. Сінюкова і ін. У травні 1997 року в м. Саратові з ініціативи Саратовської державної академії права, Саратовської вищої школи МВС Росії і редакції журналу «Правознавство» пройшло засідання «круглого столу» на тему: «Пріоритети правової політики в сучасній Росії», матеріали якого були згодом опубліковано. Згодом, обговорення профільної проблематики набуло регулярного характеру.

У вітчизняній правовій науці дослідження правової політики держави чи державної правової політики проводились фрагментарно. Можна назвати вчених, що в своїх дослідженнях торкалися цієї проблематики, серед них – Л.М. Герасіна, С.М. Гусаров, Н.А. Железняк, М.І. Панов, О.В. Петришин, А.О. Селіванов, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко та ін.

Центром правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України за участю фахівців Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної Академії правових наук України під науковим керівництвом доктора юридичних наук О. В. Петришина було розроблено проект Концепції правової політики України², яка, безумовно, є базовим науковим документом з питань правової політики, але потребує суттєвого доопрацювання, зокрема в частині, що стосується визначення суб'єктів реалізації державної правової політики, з урахуванням структурно-функціонального підходу, форм їх діяльності у цій сфері, а також щодо правової регламентації зазначених питань.

Відділом державної правової політики Національного інституту стратегічних досліджень спільно з Національною академією правових наук України (О.М. Руднева, О. Н. Ярмиш) в грудні 2012 року була підготовлена аналітична доповідь «Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності» та проведена наукова-практична конференція на тему «Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування (Київ, 5 груд. 2012 р.)»³ за участю науковців, аналітиків, експертів, юристів-практиків, представників органів державної влади, що була присвячена обговоренню питання концептуалізації та підвищення ефективності правової політики в Україні; основних напрямів формування і розвитку правової політики, у т. ч. в умовах глобалізації та європейської інтеграції тощо.

Разом з тим, враховуючи кризовий стан сучасної державності та нові глобальні виклики подальшому існуванню людства (пандемія на захворювання коронавірусом), що детермінує активізацію, трансформацію та модифікацію задач і функцій національної держави та всієї міжнародної спільноти держав, проблематика правової політики держави набуває своєї об'єктивізації і якісно нового наповнення, – особливо в напрямку вдосконалення загального і конкретного стратегічного управління на індивідуально-колективному, локальному, регіональному, державному, субрегіональному та універсальному рівнях управління в нових умовах існування конкретної людини, її локальних спільнот, регіонів, держав, міжнародної спільноти, людства, – що робить дослідження її феноменології, ознак і принципів науково і праксеологічно актуальним.

Тому, **темою цієї статті** є дослідження методологічних та онтологічних підходів до розуміння і визначення правової політики держави.

¹ Див.: Алексєєв, С.С. (1995). *Основи правової політики в Росії: Курс лекцій*. Москва, Екатеринбург: Де-юре; Алексєєв, С.С. (1995). *Стратегія реформ. Матеріали к курсу «Основи правової політики в Росії»*. Москва: Де-юре.

² Петришин, О.В. (2013). Основні напрями формування і розвитку правової політики. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012). Київ: НІСД, 28-31.

³ Руднева, О.М. (ред.) (2013). *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування*: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.). Київ: НІСД.

Виклад основного матеріалу. Отже, зрозуміло, що в умовах все більшого ускладнення правового життя і економічної, соціальної, політичної та правової трансформації, що проводиться в сучасній Україні, саме правова політика держави покликана відігравати особливу ініціюючу, плануючу, перспективну, модернову роль, бо є суто спеціалізованою політикою в сфері права, телеологічно обґрунтованою діяльністю з перетворення і наступного застосування юридичних механізмів. Бо така політика, по-перше, будуючи, організовуючи, структуруючи, інституціоналізуючи та конституюючи саму правову дійсність (інноваційний критерій. – Авт.), по-друге, оптимізуючи юридичний інструментарій через його стратегічне встановлення, тактичну (оперативну) заміну або його трансформацію в контекстуалізації вдосконалення (технологічний критерій. – Авт.), по-третє, має власний характерологічний зміст (змістовно-визначальний критерій. – Авт.), а також самостійне та домінуюче значення поряд з іншими видами політики, що ініційована, розроблена, легалізована і здійснювана державою (самостійно-домінантний критерій. – Авт.).

Аналізуючи доктринальне розуміння правової політики держави, необхідно звернути увагу на розмаїття методологічних підходів, що використовуються представниками доктрини при її визначенні.

Так, на думку одного з ініціаторів науково-практичної необхідності виокремлення та прискіпливого вивчення профільної проблематики, російського дослідника О.В. Малька, під правовою політикою треба розуміти науково обґрунтовану, послідовну і системну діяльність державних органів та інститутів громадянського суспільства по створенню ефективного механізму правового регулювання, по цивілізованому використанню юридичних засобів в досягненні таких цілей, як найбільш повне забезпечення прав і свобод людини і громадянина, формування правової державності і високого рівня правової культури і правового життя суспільства і особистості¹.

Систематичний аналіз наведеної дефініції дає можливість визначити: а) суб'єктний склад творців правової політики держави – державних органів та інститутів громадянського суспільства (суб'єктний критерій. – Авт.); б) змістовно-онтологічне визначення феноменології правової політики – це науково обґрунтована, послідовна і системна діяльність наведених вище суб'єктів (змістовно-онтологічний критерій. – Авт.); в) телеологічні доміанти правової політики – своєрідне «дерево цілей»: створення ефективного механізму правового регулювання (нормативний критерій. – Авт.); цивілізоване використання юридичних засобів в досягненні таких цілей (технологічний критерій. – Авт.); і серед них – найбільш повне забезпечення прав і свобод людини і громадянина (гуманістичний критерій. – Авт.); формування правової державності (державотворчий критерій. – Авт.); досягнення високого рівня правової культури і правового життя суспільства і особистості (колективно-індивідуальний нормативно-культурологічний критерій. – Авт.).

Аксіологічний підхід в оцінюванні визначених критеріїв свідчить не тільки про особливу і важливу роль правової політики держави, її розробки для реалізації задач і функцій такої держави, але й про складний структуротворчий характер цього феномену, що фактично уособлює роль і місце держави в системі нормативних координат «суспільство – держава – особистість», її супроводжувальну і забезпечувальну роль у формуванні, легалізації, функціонуванні, реалізації, розвитку і вдосконаленні правового статусу кожного з наведених вище суб'єктів, – причому, з фактичною вказівкою на принципи, методи і засоби такого супроводження та забезпечення.

Разом з тим, необхідно зазначити, що доктринальний підхід до визначення дефінітиву правової політики держава страждає на високий рівень узагальнення. Так, російський дослідник М.В. Ісаков, сповідуючи фактично феноменологічний підхід пропонує розуміти правову політику як особливе політико-правове явище, що формується внаслідок системної, науково-обґрунтованої діяльності держави і громадських об'єднань і скероване на визначення стратегії та тактики правового розвитку суспільства, вдосконалення механізму правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, побудову правової держави². Наведена дефініція пропонує: по-перше, ключове розуміння правової політики через особливе політико-правове явище (феноменологічний критерій. – Авт.), що вже само по себе є досить широким, а значить неточним і невизначеним, тобто таким, що, на наш розсуд, спочатку не тільки невиправдано «розмиває» межі цієї терміносистеми, а й нівелює будь-які ознаки самого опорного поняття; по-друге, визначається суб'єктний склад розробки і

¹ Демидов, А.И., Малько, А.В., Саломатин, А.Ю., Долгов, В.М. (2002). *Политическая и правовая жизнь модернизирующегося общества: сборник очерков*. Пенза, 48-65.

² Ісаков, Н.В. (2004). *Правовая политика современной России: проблемы теории и практики*: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Ростов н/Д., 8.

реалізації такої профільної політики – держава і громадські об'єднання; по-третє, визначається онтологічно-змістовна характеристика такої політики – системна, науково-обґрунтована діяльність; по-четверте, вказуються телеологічні доміанти (цілі і задачі) такої політики – визначення стратегії та тактики правового розвитку суспільства, вдосконалення механізму правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, побудова правової держави. Оцінюючи наведені критеріальні ознаки правової політики з позиції їх змістовної та функціональної наповненості та юридичної визначеності, слід звернути увагу на їх досить високий узагальнюючий, неконкретний характер, що робить саму дефініцію надбанням «високої» науки, що повністю залишається без належного практичного забезпечення.

Такої ж характеристики заслугове дефініція правової політики, що розроблена колективом авторів, зокрема, О.В. Мальком, М.І. Матузовим і К.В. Шундіковим, які визначають її як «цілеспрямовану планомірну діяльність держави в сфері правового регулювання соціальних відносин, сутність якої полягає у виробленні та практичній реалізації правових ідей і цілей стратегічного характеру»¹. Системний аналіз цієї доктринальної позиції свідчить про те, що, по-перше, всі її параметральні ознаки носять вельми загальний, фактично декларативний характер та такий, що має невизначені ідентифікаційно-телеологічні орієнтири, що, по-друге, не дивлячись на вказівку достатньо високого рівня задач та цілей, не дають нам належного і ефективного визначення профільної феноменології.

По цьому шляху фактично йде й М.І. Матузов, який в окремому дослідженні визначає правову політику «як комплекс заходів, ідей, завдань, програм, установок, що реалізуються у сфері дії права і за допомогою права»², використовуючи при її характеристиці явно довільний набір (сукупність) формальних і неформальних (ідеологічних) джерел (зокрема, з філософії науки і теорії управління), насамперед, акцентуючи увагу саме на джерельній і структурній характеристиках досліджуваної терміносистеми, а також сферно-технологічних аспектах її забезпечення.

Його послідовниця, дослідниця О.П. Коробова трактує правову політику як стратегію діяльності держави в сфері правового регулювання, тобто це сфера відношень, зв'язків та інтересів, які охоплюються поняттям «правовий простір» і об'єктивно потребують регулювання з боку публічної влади³.

Разом з тим, наведена дефініція містить в собі відповідні раціональні моменти: по-перше, її авторка характеризує правову політику як стратегію діяльності держави в сфері правового регулювання; по-друге, вона пов'язує правову політику з феноменологією «правового простору», яку розуміє як сферу, що базується на сукупності відношень, зв'язків та інтересів; по-третє, пов'язує предметний зміст правового простору з об'єктивною потребою регулювання з боку публічної влади. На наш погляд, такий підхід не тільки посилює параметральні ознаки правової політики, а й додає її дефінітивному розумінню більш глибокого змісту та більш чіткого методологічного розуміння про її місце в складній системі відносин управління, що виникають між органами публічної влади в процесі реалізації ними правотворчої функції та сформованими такими цілеспрямованими діями у підсумку «правовим простором».

Наш критичний підхід підкреслюється конструктивною позицією О.В. Малька, який визначаючи концептуальний характер правової політики держави як такої, звертає особливу увагу на те, що «правова політика є дуже різноманітною за своєю природою. Залежно від сфери здійснення вона може бути конституційною, кримінальною, родинно-шлюбною, фінансовою, податковою, митною, банківською і т. п.; в залежності від змісту – законодавчою, виконавчою, суддівською, прокурорською, нотаріальною та т. д.; в залежності від цілей – поточною і перспективною; в залежності від функцій – праворегулятивною і правоохоронною та ін.»⁴. Тобто, можна стверджувати, що саме розмаїття характеристик і різність предметно-параметральних ознак такої діяльності передбачає не тільки застосування і закріплення більшої конкретики, а й необхідність застосування при цьому більшої кількості ознак, принципів, механізмів реалізації досліджуваного феномену.

¹ Див.: Малько, А.В. (2008). *Проект концепции правовой политики в Российской Федерации до 2020 г.* Москва, 5.

² Матузов, Н.И. (2003). *Актуальные проблемы теории права.* Саратов, 318.

³ Коробова, А.П. (1999). О многозначности понятия «правовая политика». *Правоведение*, 4, 160-165.

⁴ Демидов, А.И., Малько, А.В., Саломатин, А.Ю., Долгов, В.М. (2002). *Политическая и правовая жизнь модернизирующегося общества: сборник очерков.* Пенза, 163.

В цьому аспекті, на наш погляд, відіграє доктринальна позиція вітчизняного фахівця-теоретика права В.М. Селіванова, який вважав, що «правова політика як форма і різновид державної політики – є вираженням обумовленої комбінацією матеріальних умов і суб'єктивних чинників політичної волі пануючих соціальних сил і повинна базуватися на правових засадах і здійснюватися за допомогою юридичних засобів як в державно-організованому суспільстві в цілому, так і окремо в його правовій сфері (системі) і бути спрямованою на захист законних прав та свобод людини»¹.

Хоча наведений підхід має переважно філософський і класовий підхід, він все ж фіксує низку визначальних критеріїв, що дають можливість зрозуміти змістовно-аксіологічне призначення правової політики, а саме:

- а) характеристику правової політики, – як форми і різновиду саме політики держави;
- б) її філософську структуру, – як комбінації матеріальних умов і суб'єктивних чинників;
- в) її онтологічний базис, – як прояв політичної волі пануючих соціальних сил;
- г) її нормативну природу, – як волю, що повинна базуватися на правових засадах;
- г') її технологічну основу, – така політика повинна здійснюватися за допомогою юридичних засобів;
- д) топосно-просторову сферу її дії, – «загальним місцем» її дії, тобто такими сферами виступає як державно-організоване суспільство в цілому, так і окремо його правова сфера (система);
- е) її телеологічну домінанту, – основною метою цієї політики є захист законних прав та свобод людини.

Отже, можна стверджувати, що у юридичній літературі існує розуміння як самої правової політики, так і державної правової політики як її виду у вигляді соціально-діяльничого та функціонально-нормативного феномену, що, по-перше, характеризується багатоаспектним характером свого розуміння; по-друге, виступає технологічно-управлінським проявом, прийомом, відповідною поведінково-діяльничою методологією, що передуює виникненню, існуванню, функціонуванню, розвитку та вдосконаленню позитивного права; а звідси, – по-третє, детермінує появу і обумовлює багатоаспектність правотворчості, насамперед, держави, її органів, інших суб'єктів, що уповноважені державою як обов'язкового логічного підсумку та екзистенційного результату реалізації такої правової політики, завдяки чому формується, здійснюється та реалізується управлінська діяльність профільного характеру.

Отже, враховуючи комплексний характер феноменології правової політики, її сутності та призначення, можна узагальнити існуючі підходи, що дадуть змогу в подальшому встановити особливості розуміння правової політики держави взагалі, і зокрема в правотворчій сфері, – тобто, правової політики, як явища похідного від правотворчості і такого, що проявляється та реалізується за її допомогою. В юридичній літературі правова політика переважно розглядається як:

- самостійна юридична категорія, що характеризується власними ознаками, сутністю, принципами, на яких вона засновується, та функціональним призначенням (нормативно-феноменологічний критерій. – Авт.);
- телеологічно обґрунтована і професійна цілеспрямована діяльність уповноважених суб'єктів, що скерована через виконання організаційних та організаційно-правових форм діяльності на розробку, прийняття у підсумку норм права та введення їх в дію (телеологічно-діяльничий критерій. – Авт.);
- особливий різновид юридично значимої діяльності держави та інших уповноважених суб'єктів, результатом якої є прийняття правотворчого акту (суб'єктний критерій. – Авт.);
- здійснення державного управління суспільством за допомогою права (нормативно-управлінський критерій. – Авт.);
- засіб подолання колізій та протиріч у праві, що надає змогу змінити або відмінити зміст правотворчих актів в залежності від тактико-стратегічних потреб держави (технологічний критерій. – Авт.);
- формалізована діяльність відповідних суб'єктів, що скерована на формування самостійного етапу правоутворення, що має офіційний характер, забезпечує формалізацію права та надає змогу встановити або змінити правове регулювання тощо (формально-регулюючий критерій. – Авт.).

Вбачаємо, що саме дослідження правової політики держави в контекстуалізації правотворчості дає нам можливість досліджувати феноменологію такої політики як багатогранне та багаторівневе

¹ Селіванов, В. (2001). Правова політика України (деякі теоретичні питання сутності, змісту і технології). *Право України*, 12, 11-12.

соціальне, нормативне, управлінське, нарративне явище, що характеризується екзистенційним характером та багатofакторністю свого прояву. Фактично правова політика держави знаходить своє втілення в її правотворчості, що скерована на реалізацію задач і функцій держави через призму їх стратегічного розвитку в їх ординарному, екстраординарному, перспективному, а також і конкретизуючому, деталізуючому вимірюванні в сферах соціального існування і функціонування, повсякденного життя соціуму.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки:

– необхідність виникнення правової політики, як соціального та правового феномену, перш за все, пов'язана з об'єктивною необхідністю постійного вдосконалення права, правового регулювання, з потребою цілеспрямовано змінювати правову систему і визначати вектор правового розвитку суспільства;

– поява та розвиток правової політики взагалі і правової політики держави зокрема як феномена детермінований багатofакторністю та розмаїттям юридичних явищ, що реалізуються в державно організованому соціуму та об'єктивною необхідністю їх селекції, актуалізації та реалізації в контекстуалізації задач і функцій державотворення через використання функцій правотворення, – отже, можна стверджувати, що феноменологія правової політики є безпосередньо пов'язаною з правовим життям, яке може існувати, функціонувати, реалізовуватися, набувати своєї загальної і галузевої телеології тільки завдяки та через формування і реалізацію правової політики;

– правова політика відображає стратегічний курс держави та інших уповноважених на її розробку і реалізацію суб'єктів, щодо становлення планового, перспективного, різнофакторного та різнорівневого правового регулювання відносно задач і функцій держави в різних сферах її соціального буття, що відбувається в ординарних умовах функціонування демократичної правової державності;

– у функціональному розумінні можна говорити не тільки про особливу і важливу роль правової політики держави, її розробки для реалізації задач і функцій такої держави, але й про складний структуротворчий характер цього феномену, що фактично уособлює роль і місце держави в системі нормативних координат «суспільство – держава – особистість», її супроводжувальну і забезпечувальну роль у формуванні, легалізації, функціонуванні, реалізації, розвитку і вдосконаленні правового статусу кожного з наведених вище суб'єктів, – причому, з фактичною вказівкою на принципи, методи і засоби такого супроводження та забезпечення;

– фактором, що підкреслює особливо важливу праксеологічну роль правової політики держави є її видова, змістовна, цільова характеристики, що свідчить не тільки про розмаїття характеристик, а й різність предметно-параметральних ознак такої специфічної діяльності, що передбачає не тільки застосування і закріплення більшої конкретики, а й необхідність застосування при цьому більшої кількості ознак, принципів, механізмів реалізації досліджуваного феномену.

References:

1. Alekseev, S.S. (1995). *Osnovy pravovoj politiki v Rossii: Kurs lekcij* [Fundamentals of Legal Policy in Russia: Lecture Course]. Moscow, Yekaterinburg: De-jure. [in Russian].
2. Alekseev, S.S. (1995). *Strategija reform. Materialy k kursu «Osnovy pravovoj politiki v Rossii»* [Reform strategy. Materials for the course "Fundamentals of Legal Policy in Russia"]. Moscow: De-jure. [in Russian].
3. Demidov, A.I., Mal'ko, A.V., Salomatin, A.Ju., Dolgov, V.M. (2002). *Politicheskaja i pravovaja zhizn' modernizirujushhegosja obshhestva: sbornik ocherkov* [Political and Legal Life of a Modernizing Society: A Collection of Essays]. Penza. [in Russian].
4. Isakov, N.V. (2004). *Pravovaja politika sovremennoj Rossii: problemy teorii i praktiki*: avtoref. dis. ... d-ra jurid. nauk [Legal policy of modern Russia: problems of theory and practice: author. Thesis of Doct. Of Law]. Rostov-on-Don. [in Russian].
5. Korobova, A.P. (1999). O mnogoznachnosti ponjatija «pravovaja politika» [On the ambiguity of the concept of "legal policy"]. *Pravovedenie* [Jurisprudence], no. 4, 160-165. [in Russian].
6. Mal'ko, A.V. (2008). *Proekt koncepcii pravovoj politiki v Rossijskoj Federacii do 2020 g.* [Draft legal policy concept in the Russian Federation until 2020]. Moscow. [in Russian].
7. Mal'ko, A.V. (2012). *Teorija pravovoj politiki*: monografija [Legal Policy Theory: A Monograph]. Moscow: Jurlitinform. [in Russian].
8. Matuzov, N.I. (2001). Pravo i politika: antipody ili sojuzniki? Pravovaja politika i pravovaja zhizn' [Law and politics: antipodes or allies? Legal policy and legal life]. *Akademicheskij i vuzovskij zhurnal* [Academic and University Journal], no. 1, 7. [in Russian].
9. Matuzov, N.I. (2003). *Aktual'nye problemy teorii prava* [Actual problems of the theory of law]. Saratov. [in Russian].

10. Petryshyn, O.V. (2013). Osnovni napriamy formuvannia i rozvytku pravovoi polityky [The main directions of formation and development of legal policy]. *Pravova polityka Ukrainy: kontseptualni zasady ta mekhanizmy formuvannia: zbirnyk materialiv nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 5 hrudnia 2012) [Legal Policy of Ukraine: Conceptual Foundations and Mechanisms of Formation: Collection of Materials Science-Pract. Conf. (Kyiv, December 5, 2012)]. Kyiv: NISD, 28-31. [in Ukrainian].
11. Rudneva, O.M. (ред.) (2013). *Pravova polityka Ukrainy: kontseptualni zasady ta mekhanizmy formuvannia: zbirnyk materialiv nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 5 hrudnia 2012) [Legal Policy of Ukraine: Conceptual Foundations and Mechanisms of Formation: Collection of Materials Science-Pract. Conf. (Kyiv, December 5, 2012)]. Kyiv: NISD. [in Ukrainian].
12. Selivanov, V. (2001). Pravova polityka Ukrainy (deiaki teoretychni pytannia sutnosti, zmistu i tekhnolohii) [Legal Policy of Ukraine (some theoretical issues of nature, content and technology)]. *Pravo Ukrainy* [Law of Ukraine], no. 12, 11-12. [in Ukrainian].